

Paulina Sosnowska

Siła kontra dominacja. W stronę hermeneutyki przemocy

Artykuł jest poświęcony rekonstrukcji dwóch odmiennych sposobów rozumienia przemocy: jako siły i jako dominacji, która została przeprowadzona na podstawie analizy współczesnych interpretacji *Iliady* (Simone Weil) i *Odysei* (Theodor Adorno i Max Horkheimer). Interpretacje te posłużyły dalej jako paradygmaty służące do opisu współczesnych filozoficznych dyskursów przemocy. Esej jest osadzony metodologicznie w Ricoeurowskim rozumieniu filozofii refleksji jako myślenia zapośredniczonego przez interpretację symboli i mitów. Pojęcie symbolu jako struktury podwójnego sensu, która domaga się interpretacji, pozwala na potraktowanie dawnych mitów jako aktualnych punktów wyjścia dla rozumienia współczesnej kondycji ludzkiej.

Słowa klucze: Paul Ricoeur, symbol, interpretacja, Simone Weil, Theodor Adorno, Max Horkheimer

Mariusz Wojewoda

Rola uczuć w poznaniu wartości w perspektywie filozofii hermeneutycznej (Gianni Vattimo i Charles Taylor)

W artykule omówiono znaczenie uczuć w rozumieniu wartości z perspektywy filozofii hermeneutycznej w ujęciu dwóch przedstawicieli tego nurtu, czyli Gianniego Vattimo i Charlesa Taylora. Pomimo wielu różnic obu filozofów łączy zainteresowanie znaczeniem uczuć w procesie interpretacji siebie oraz indywidualnych wyborów moralnych dokonywanych przez człowieka. W filozofii hermeneutycznej zazwyczaj większą wagę przywiązuje się do rozumu niż do uczuć, tym bardziej więc interesujące jest zbadanie znaczenia uczuć w poznaniu wartości oraz ich roli w relacjach międzyludzkich. Aktualny kontekst podjętych rozważań wynika z kryzysu instytucjonalnych form zaufania społecznego i związanych nimi zasad etycznych. Autor artykułu analizuje możliwość stworzenia etyki opartej na wartościach, ale jednocześnie krytycznej wobec instytucjonalnych form zachowania i sformalizowanych zasad postępowania.

Słowa klucze: filozofia hermeneutyczna, uczucia, wartości, rozumienie, komunikacja, Gianni Vattimo, Charles Taylor

Adriana Joanna Mickiewicz

Pojęcie *Gelassenheit* w filozofii Martina Heideggera i Johna D. Caputo

Autorka analizuje pojęcie *Gelassenheit* w pracach Martina Heideggera oraz Johna D. Caputo. Rozpoczyna od omówienia pochodzenia terminu, mianowicie pisma mistrza Eckharta należącego do teologii apofatycznej. Następnie analizowane są powiązania *Gelassenheit* w myśli Heideggera i Caputo. Za każdym razem autorka szczególnie zwraca uwagę na etyczne konotacje tego pojęcia. Autorka podkreśla, że mimo znaczących różnic obaj autorzy używają pojęcia *Gelassenheit*, by zbudować swoistą etykę apofatyczną, a zatem projekt moralności odpowiadający wyjątkowym doświadczeniom, które wymykają się możliwości konceptualizacji oraz rozumienia.

Słowa klucze: *Gelassenheit*, wyzwolenie, odosobnienie, etyka

Aleksander Kopka

Aporie dyskursu żałobnego. O założeniach polityki i etyki żałoby w pismach Jacques'a Derridy

Niniejszy artykuł, bazujący na tekstach Jacques'a Derridy, poświęconych w głównej mierze jego zmarłym przyjaciołom, jest próbą nakreślenia założeń polityki i etyki żałoby. Podążając za zawartym w tekstach Derridy opisem aporii oraz paradoksów, w które dyskurs żałobny jest nieuchronnie uwikłany, autor skupia się na etyczno-politycznym otwarciu, związanym z niedrukowalnym napięciem pomiędzy uniwersalnością prawa a jednostkową odpowiedzialnością wobec innego. Żałoba zostaje ukazana nie jako jeden z wielu fenomenów, lecz jako kondycja źródłowa, czyli taka, w ramach której etyka, polityka czy odpowiedzialność mogą zyskać swe radykalne znaczenie.

Słowa klucze: żałoba, dyskurs, dekonstrukcja, przeżycie, ślad

Marzena Cyzman

Kolektyw czy jednostka? Kto tworzy teorie (nie tylko) naukowe? O pewnym szczególe w koncepcji Ludwika Flecka

Sformułowana w latach 30. XX wieku przez Ludwika Flecka teza, że to nie jednostka w sposób autonomiczny i niezależny formułuje nowe koncepcje naukowe, współcześnie nie budzi już kontrowersji, przyjmuje się bowiem, że proces poznania przebiega w kontekście społecznym i jest uwarunkowany kulturowo. Nadal jednak nierozstrzygnięty pozostaje problem udziału jednostki w odkryciu naukowym. Choć sam Fleck posługiwał się wyrażeniem "jednostka wyjątkowo twórcza" na oznaczenie osoby, która jest odpowiedzialna za nową koncepcję, nie był jeszcze w stanie objaśnić w sposób precyzyjny osobliwej oscylacji tego, co społeczne, i tego, co stricte osobiste w procesie ustanawiania nowych koncepcji. Polski mikrobiolog sformułował jednak kilka istotnych sugestii, które w powiązaniu z najnowszymi badaniami, np. T. Hutchinsa, K. Knorr Cetiny czy B. Latoura, mogą przynajmniej przybliżyć nas do pełniejszego zrozumienia tego, jak nowe wkracza do Nauki.

Słowa klucze: Ludwik Fleck, kolektyw myślowy, jednostka wybitnie twórcza, konstruktywizm, aktor, sieć

Magdalena Hoły-Łuczaj

Heidegger i przy-ziemność estetyki rzeczy codziennego użytku

Artykuł reinterpretuje esej Martina Heideggera “Źródło dzieła sztuki”, starając się wyeksplikować koncepcję “przy-ziemności” rzeczy użytkowych jako kategorii estetyki codzienności. Pokazuje, że rzeczy użytkowe mogą brać udział w estetycznym ujawnianiu bycia, choć w przeciwieństwie do dzieł sztuki nie są na to bezpośrednio zorientowane. Dotyczy to kwestii ujawniania jednostkowości jako niezależnej od masowości produkcji przedmiotów użytkowych oraz przeobrażenia rozumienia oznak zniszczenia jako cechy ocenianej negatywnie przez nastawienie konsumpcjonistyczne w wymiar ujawniania bycia (swoistości) rzeczy jako uwikłanych w oddziaływanie innych bytów.

Słowa klucze: Heidegger, estetyka codzienności, rzeczy użytkowe, artefakty, antykonsumpcjonizm

Kacper Bartczak

Wyjście czy wygnanie: trop życia wierzącego w siebie (“more life”) w poezji Louise Glück

Czym jest życie w poezji? Życie, które zyskuje zdolność do autoafirmacji przeciw porządkom śmierci i natury, czyli pojęcie stworzone przez Agatę Bielik-Robson, pozwala dać pewną odpowiedź na tak postawione pytanie. Mesjanistyczna koncepcja, wypracowana w oparciu o teorię Harolda Blooma śledzącą rozwój podmiotowości poetyckiej, stanowi bowiem łącznik między żydowskim mesjanizmem a witalistyczną linią poezji amerykańskiej, do której zaliczam Louise Glück. Celem artykułu jest prześledzenie w jakim stopniu postawy przybierane przez podmiotowość Glück w kolejnych fazach jej twórczości mogą być traktowane jako przejawy, czy też realizacje, mesjańskiej obietnicy kryjącej się za pojęciem życia błogosławionego wiarą w samo siebie (“more life”), inwestującego w swoją skończoność przeciw transcendencji wielkich porządków śmierci i natury.

Słowa klucze: Louise Glück, Agata Bielik-Robson, Harold Bloom, witalizm w poezji amerykańskiej

Iwona Galewicz-Wolny

Perskie oko Hermesa. “Numery” Olgi Tokarczuk, czyli hermeneutyka w działaniu

W świetle przedstawionej w artykule interpretacji “Numery” (1993) – jedno z pierwszych opowiadań Olgi Tokarczuk – są literackim wcieleniem refleksji hermeneutycznej z kluczowymi dla niej pojęciami śladu, tajemnicy i znaczeniowego prześwitu. W swych odczytaniach znaków pozostawionych przez hotelowych gości narratorka-pokojówka jest spadkobierczynią myśli Diltheya, Gadamera i Derridy, która nakazuje dociekać prawdy o drugim człowieku, godząc się jednocześnie z jej niekonkluzywnością i rozproszeniem. Dla hermeneutycznej wykładni utworu istotny jest także sam gest jego interpretacji, dublujący niejako procedurę bohaterki i nadpisujący na zasadzie kontrsygnatury metaliteracki (i tym samym metahermeneutyczny) poziom znaczeń.

Słowa klucze: hermeneutyka, interpretacja, “Numery”, Olga Tokarczuk

Barbara Zwolińska

Światy bizarne Olgi Tokarczuk

Artykuł podejmuje temat prawdy i tajemnicy na podstawie dwóch “dziwacznych” opowiadań Olgi Tokarczuk: “Transfugium” i “Kalendarz ludzkich świąt”. Nawiązuje do innych ważnych dla autorki *Biegunów* zagadnień: należą do nich wątki eko- i gynokrytyczne, widoczne m.in. w “Transfugium”, opowiadającym m.in. o pułapkach antropocentrycznego stanowiska i proponowanym wyjściu w postaci metamorfozy człowieka w zwierzę, a konkretnie w wilka. W drugim z analizowanych opowiadań uwaga skupia się na miejscu religii, Kościoła i wiary w naszym życiu, w tym wiary w prawdę objawioną i cud, oraz na tym, w jaki sposób może ona prowadzić do przewartościowania schematów i dogmatów narzucanych przez instytucję Kościoła, także w kontekście miejsca kobiet w porządku ustalonym przez hierarchów kościelnych. Choć w centrum mojej uwagi pozostają dwa opowiadania Tokarczuk, to kontekstowo odwołuję się także do twórczości węgierskiego pisarza Sándora Máraiego oraz opowiadania Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, które niejako dialogują ze sobą w kwestii rozumienia prawdy, tajemnicy i ludzkiej potrzeby cudu, a tym samym zapewne mimowolnie nawiązują do futurologicznej refleksji Tokarczuk.

Słowa klucze: tajemnica, prawda, cud, fantastyka, transgresja, Olga Tokarczuk, *Opowiadania bizarne*

Ryszard Solik

Uśmiech Giocondy – tajemnica a interpretacja
Analiza trzech przypadków

Przedmiot refleksji szkicu stanowi zagadnienie tajemnicy dzieła sztuki. Nie jest ona jednak rozumiana jako własność obiektu artystycznego, ale jako funkcja interpretacji o ontologicznej charakterystyce. Efekt “pracy interpretacji”, która każdorazowo wpisana w doświadczenie sztuki, nie odkrywa dzieła i nie ujawnia tego, co wewnątrz, lecz jako takie doraźnie je konstruuje i konkretyzuje. Z tej perspektywy tajemnicę sztuki rozpatrujemy jako dyskursywny konstrukt, przekształcający się wraz ze zmianami kontekstów i interpretacyjnych narzędzi: konstrukt formułowany w obrębie wybranych narracji – taktyk konceptualizacji, warunkujących nie tylko sposób myślenia o tajemnicy dzieła sztuki, ale też jej doraźne, teoretyczne koncepty.

Słowa klucze: uśmiech Giocondy, tajemnica, dzieło sztuki, interpretacja, dyskursy, wspólnoty interpretacyjne

Krzysztof Loska

Ksenogeneza albo “stawanie się Innym”
w stronę posthumanistycznej wizji społeczeństwa przyszłości

Wychodząc z założenia, że fantastyka naukowa stanowi jedno z narzędzi myślenia spekulacyjnego, czyli pozwala na podjęcie krytycznej refleksji nad skutkami działalności człowieka, autor artykułu zastanawia się nad możliwością wypracowania alternatywnej ścieżki rozwoju

ludzkości, którą w trylogii *Xenogenesis* wyznaczyła Octavia E. Butler. W swoich powieściach amerykańska pisarka wyobraża sobie przyszłość, w której zniesione zostały różnice między naturą i kulturą, światem ludzkim i przyrodniczym. Nie proponuje jednak eskapistycznej fantazji, lecz formułuje polityczną wypowiedź na temat problemów, z którymi musimy się zmierzyć, jeśli chcemy przetrwać jako gatunek, oraz zwraca uwagę na warunki konieczne do powstania nowej wspólnoty, nieopartej na hierarchicznym podporządkowaniu (rasowym, płciowym, etnicznym, ekonomicznym), lecz na etyce relacyjnej, ukształtowanej wskutek przemiany, jaka dokona się w człowieku poprzez “stawanie się Innym”.

Słowa klucze: posthumanizm, fantastyka naukowa, narracje postapokaliptyczne, symbiogeneza, Deleuze i Guattari

Kamila Kowalczyk

Afektywno-emocjonalne pojmowanie dziecięcego ciała
w literackich narracjach o II wojnie światowej
(na przykładzie *Dzieci, których nie ma* Renaty Piątkowskiej)

W artykule zaprezentowano propozycję afektywno-emocjonalnego modelu lektury utworu Renaty Piątkowskiej pt. *Dzieci, których nie ma*, z uwzględnieniem stylistyczno-narracyjnych mechanizmów wpływających na odbiorcze reakcje. Tekst koncentruje się szczególnie na sposobach literackiego obrazowania dziecka-więźnia, fizyczno-psychicznej przemocy wobec dzieci oraz dziecięcego ciała. Wzięto przy tym pod uwagę mechanizmy deskrypcji dzieci głodnych, chorych, kalekich, strauumatyzowanych i martwych. Uwagę zwrócono także na problem odbiorczej ambiwalencji budowanej pomiędzy “protetycznym współodczuwaniem” a poczuciem wstrętu oraz między afektem a abiektem.

Słowa klucze: poetyka doświadczenia, afekty, abiekt, emocje, literatura dla dzieci i młodzieży, druga wojna światowa

Ewelina Drzewiecka

W stronę postsekularnej humanistyki?

Artykuł stanowi recenzję dwutomowej publikacji *Literatura a religia – wyzwania epoki świeckiej* pod redakcją Łukasza Tischnera i Tomasza Garbola (Tom I) oraz Łukasza Tischnera i Agnieszki Bielak (Tom II) (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2020). Publikacja przynosi pogłębioną charakterystykę pola badawczego “literatura a religia”, uwzględniając przy tym wielość tradycji kulturowych i metodologicznych, lokalność ujęć oraz indywidualny wymiar interpretacji. Tworzy wolną od wstępnych hierarchizacji “mapę wiary i niewiary” powojennej literatury polskiej, która wrażliwa jest na różnorodność estetyczno-ideowych postaw względem chrześcijaństwa (zachodniego) jako tradycji wiodącej w polskim kręgu kulturowym.

Słowa klucze: recenzja, literatura, religia, epoka świecka, czuły narrator

